

פרפראות

פמרה

ט"ו בשבט ופרשת יתרו תשפ"ג

ביאורים ובידורים

במאמרם ז"ל

איילן איילן במה

אברך

פרפראות פאר

כי האדם עץ השדה ביאור בדרשות הר"ן במהרש"א ובגימטריא אות ו'

מפתח ט"ו שבת יתרו תשפ"ג

כב, קושיא במכאן מודעא רבה לאורייתא
ע"ד הרמבם
כג, כך היא דרכה של תורה מכוון אל
חסורי מחסרא והכי קתני
כד, רמז בגימטריא למחיית עמלק ע"י
חמדת התורה

א, ביאורים ובירורים במאמרם ז"ל אילן אילן במה אברכך

איתא בגמרא (תענית ה' ע"ב) אמר ליה ר' נחמן
לר' יצחק ליברכן מר, אמר ליה, **אמשול לך**
משל למה הדבר דומה, לאדם שהיה הולך
במדבר, והיה **רעב, ועיף, וצמא**, ומצא אילן,
שפירותיו מתוקין, וצילו נאה, ואמת המים
עוברת תחתיו, **אכל מפירותיו, ושתה ממימיו,**
וישב **בצילו, וכשביקש לילך, אמר,**

אילן אילן, במה אברכך, אם אומר לך, שיהו
פירותיך מתוקין, הרי פירותיך מתוקין, שיהא
צילך נאה, הרי צילך נאה, שתהא אמת המים
עוברת תחתך, הרי אמת המים עוברת
תחתך, אלא, יהי רצון, שכל נטיעות שנוטעין
ממך יהיו כמותך,
אף אתה במה אברכך,
אם בתורה הרי תורה,
אם בעושר הרי עושר,
אם בבנים הרי בנים,

אלא יהי רצון, שיהו צאצאי מעיך כמותך, ע"כ

*****

ב, העייפות תבא על הרוב מחמת הרעבון

כתב בספר **בן יהוידע** (תענית ה/ב)
והיה **רעב, ועיף, וצמא. יש להקשות** הוה ליה
לסמוך צמא לרעב.

א, ביאורים ובירורים במאמרם ז"ל אילן
אילן במה אברכך
ב, העייפות תבא על הרוב מחמת הרעבון
ג, קושיית הבן יהוידע, וביאורו
ד, ביאור פירות צל ומים שבמשל הם
בנים עושר ותורה שבנמשל
ה, שיהיו כמותך הם פירות צל ומים
שיש בהם מן הדומה בדומה
ו, כי האדם עץ השדה ביאור בדרשות
הר"ן במהרש"א ובגימטריא
ז, רמז בגימטריא לתפקידו של האדם
ח, בג' עקרי הדת הכיר יתרו את הקב"ה
עתה ביותר
ט, מפני מה נתנה תורה לישראל שהן עזין
או שהאומות לא קיבלוה
י, קושיית השפת אמת המובא בספר כלי
חמדה וביאור יראתו על פניכם
יא, הדיין שאינו דן דין אמת ולוקח שוחד
מבטל השותפות עם קב"ה
יב, ביאור במה ששינה רש"י פירושו מהו
לבית חיהם לימוד תורה או אומנות
יג, בת תחילה סימן יפה לבניה שלה, ע"ד
רוב בנים דומין לאחי האם
יד, החיד"א תמה על התוספות, פעמים
שאמוראים לא היו בקיאין בפסוקים
טו, בלוחות הברית מכוונים זה מול זה
המצוות האלוקיות מול האנושיות
טז, מצוות כבוד אב ואם כיצד נחשב בין
המצוות האלוקיות
יז, ביאור המהרש"א כאילו דרתי ביניהם
יח, לא נכתב טי"ת בדברות הראשונות
ביאור נורא נמצא בכתבי הרמב"ן
יט, נעץ חרב בבית המדרש מרומז בכתוב
לסרבה המשרה
כ, במה זכה חזקיה שדורו היה מעולה
שבדורות בלימוד התורה
כא, ששה היו מתכסין, שהיו עושים
מטלית אחד ששה טליתות קטנים

גרסת הגמרא, תורה עושר בנים,

גרסת רש"י יהיו כמותך בתורה ולעושר
וכבוד,

גרסת העין יעקב, מובא בהגהות הב"ח (תענית
ו ע"א) אם בתורה הרי יש לך תורה ואם
לגדולה הרי יש לך גדולה ואם לכבוד הרי יש
לך כבוד ואם בעושר הרי יש לך עושר אם
בבנים הרי יש לך בנים אלא יהי רצון שיהו כל
צאצאי מעיד כמותך.

הגירסא ברש"י ע"ד המהרש"א

כתב המהרש"א, ולקמן גבי שיהא צאצאי
מעיד כמותך, פרש"י בתורה בעושר וכבוד
עכ"ל, ולא ידענא למה הוציא הבנים והכניס
כבוד תחתיו דלפי המשל שיהו צאצאיו זוכים
ג"כ להני ג' שזכר הוא דהיינו תורה ועושר
ובנים

ואפשר דטעות נפל בפירוש רש"י וכבוד
במקום בנים, עכ"ל המהרש"א.

הגירסא ברש"י ע"ד העין יעקב

אם בתורה הרי תורה אם בעושר הרי עושר
אם בבנים הרי בנים, אלא יהי רצון שיהא
צאצאי מעיד כמותך, פרש"י בתורה ועושר
וכבוד הא דכתב וכבוד ולא כתב ובנים
כדקאמר תחלה

אפשר משום דהיא היא כיון שבניו ג"כ יהיה
להם בנים זו היא כבודו כי עטרת זקנים בני
בנים

*****

ד, ביאור פירות צל ומים שבמשל הם בנים עושר ותורה שבמשל

איתא בגמרא (תענית ה' ע"ב) אמר ליה (ר' נחמן
לר' יצחק) ליברכן מר, אמר ליה, אמשול לך
משל למה הדבר דומה, לאדם שהיה הולך
במדבר, והיה רעב, ועיף, וצמא, ומצא אילן,
שפירותיו מתוקין, וצילו נאה, ואמת המים
עוברת תחתיו, אכל מפירותיו, ושתה ממימיו,
וישב בצילו, וכשביקש לילך, אמר,

אילן אילן, במה אברכך, אם אומר לך, שיהו
פירותיך מתוקין, הרי פירותיך מתוקין, שיהא
צילך נאה, הרי צילך נאה, שתהא אמת המים
עוברת תחתך, הרי אמת המים עוברת

ונראה לי כי העייפות תבא על הרוב מחמת
הרעבון, דנחלשים איבריו כולם מחמת רעבון
שלא ישאר בהם עוד כח, דהכח בא מן
האכילה כנודע כמו שנאמר (מלכים א' י"ט ח')
וילך בכח האכילה ההיא ארבעים יום:

*****

ג, קושיית הבן יהודע, וביאורו

עוד כתב בספר בן יהודע מצא אילן שפירותיו
מתוקין וצלו נאה וכו'.

קשה צלו נאה ואמת המים תחתיו, זה נראה
לו קודם שקרב אל האילן, כי נראה זה
מרחוק, אבל פירותיו מתוקין ידע אחר שהגיע
אליו ואכל מפירותיו, וא"כ הוה ליה למנקט
פירותיו מתוקין באחרונה.

ונראה לי בס"ד שהוכרח לסדר דברים אלו
בכך, משום דנקיט להו על פי סדר תחלת
דבריו שאמר רעב עיף צמא, והרעבון הלך
באכילת פירותיו, ועייפות הלכה בישיבתו
בצילו, וצמאון הלך כששתה מן המים
העוברים תחתיו.

ויש לי לתרץ, בגמרא כתוב מצא אין שפירותיו
וכו', ולא ראה אילן, וכידוע מציאה באה
בהיסח הדעת, א"כ כשמצא את האילן הוא
כבר היה קרוב, ואין להקשות זה נראה לו
קודם שקרב אל האילן,

ביאורים במה שאמר במ"ה אברכך

עוד כתב בן יהודע, ומה שאמר אף אתה
במה אברכך, נתכוון לפי דרכו לברכו בשם
מ"ה, שהוא שם הוי"ה במילוי אלפיון,

ויש לבאר עוד, מאחר שמצא בו, תורה וגדולה
עושר וכבוד ובנים, (ראה להלן), יש להיזהר
מאוד מגאווה, וע"ז ברכו במ"ה אברכך,
כלומר, ברכו במה שאמר משה רבנו
בענותנותו, ונחנו מה, וזהו במ"ה אברכך.

*****

אלא, יהי רצון, שכל נטיעות שנוטעין ממך יהיו
כמותך,

אף אתה במה אברכך,
אם בתורה הרי תורה,
אם בעושר הרי עושר,
אם בבנים הרי בנים,

תחתיך, אלא, יהי רצון, שכל נטיעות שנוטעין ממך יהיו כמותך, אף אתה במה אברכך,

אם בתורה הרי תורה,

אם בעושר הרי עושר,

אם בבנים הרי בנים,

אלא יהי רצון, שיהו צאצאי מעיך כמותך, ע"כ

*****

פירות צל ומים מרמזים לבנים עושר ותורה

פירות, פירותיו של אדם אלו בנים, כתיב (דברים כ"י"ט) **"האדם עץ השדה"**, וכתיב (בראשית א' י"א) **"עץ עושה פרי"**, והם מעשה

ידיו כדאיתא (שבת ל"ב ע"ב), איזה הן מעשה ידיו של אדם הוי אומר בניו ובנותיו של אדם,

צל, מרמז על עושר, כמ"ש (קהלת ז' י"ב) **"בצל החכמה בצל הכסף"**,

מים, מרמז לתורה, כדאיתא בגמרא, (בבא קמא דף יז עמוד א) אין מים אלא תורה, שנאמר (ישעיהו נ"ה א') **"הוי כל צמא לכו למים"**

מבואר, שהנמשל נרמז במשל, כי מים, צל, ופירות, מרמזים לתורה, עושר, ובנים.

*****

ה, שיהיו כמותך הם פירות צל ומים שיש בהם מן הדומה בדומה

כשביקש ר' יצחק לברכו, אמר, אם בתורה הרי תורה, אם בעושר הרי עושר, אם בבנים הרי בנים, ואינך זקוק לברכה באותן הדברים, ובירכו, שיהו צאצאי מעיך כמותך, כלומר, שיהיו תולדותיהן כיוצא בהם,

ובנמשל שברכו, מצינו שתוצאותיהם כיוצא בהם

פירותיך מתוקין, מבאר רש"י (בראשית א' י"ב) **"עץ פרי" שטעם עצו ופריו שוין,**

צלך נאה, הצל תמיד כמו המקור,

אמת המים, המשתקף מהמים דומה בדיוק לעומד ממול, כדאיתא, (נדרים ט' ע"ב) **ונסתכלתי בבבואה שלי**

ולכך כיון ר' יצחק, בברכתו שיהיו צאצאי כמותך,

*****

ו, כי האדם עץ השדה ביאור בדרשות הר"ן במהרש"א ובגימטריא

איתא בגמרא (תענית דף ז עמוד א) מאי דכתיב כי האדם עץ השדה, וכי אדם עץ שדה הוא? אלא משום דכתיב כי ממנו תאכל ואתו לא תכרת, וכתיב אתו תשחית וכרת. הא כיצד? אם תלמיד חכם הגון הוא - ממנו תאכל ואתו לא תכרת, ואם לאו - אתו תשחית וכרת. ע"כ,

*****

כתב הר"ן (דרשות הר"ן הדרוש החמישי עמוד ע' בהוצ' מכון שלם תשל"ז), לבאר הכתובים, (קהלת ט יד - טו) **"עיר קטנה ואנשים בה מעט ובא אליה מלך גדול וסבב אותה ובנה עליה מצודים גדולים ומצא בה איש מסכן וחכם"**

ומלט הוא את העיר בחמתו" והכתוב (משלי כד ל - לא) **"על שדה איש עצל עברתי ועל כרם אדם חסר לב, והנה עלה כלו קמשונים"**

ואיתא בגמרא (נדרים ל"ב ע"ב), מאי דכתיב (קהלת ט' י"ד), **"עיר קטנה ואנשים בה מעט ובא אליה מלך גדול וסבב אותה ובנה עליה מצודים גדולים"**, עיר קטנה, זה הגוף, ואנשים בה מעט, אלו אברים, ובא אליה מלך גדול וסבב אותה, זה יצר הרע, עכ"ל הגמרא,

וכך כתב, המשל לאמץ לב האדם ולהבין אותו, שכל חושי האדם ותאוותיו נשמעים ונמשכים אל היצר הרע, אשר הוא המלך הגדול הרמוז בכאן,

וכי השכל אשר לאדם עוזריו מעטים, ויראה בתחלת המחשבה היותו חלוש ונלאה לנצח זה המלך אשר בנה כבר מצודים גדולים, והם חושי האדם ותאוותיו,

עם כל זה כאשר היה רואה עין בעין שהאיש המסכן אשר לא היה נחשב למאומה מילט העיר בחמתו מיד המלך החזק, כן השכל, עם מה שיראה מחולשתו כנגד היצר, יכול להכניעו ולהשפילו, כי מעט מן האמת ינצח הרבה מן השקר, כאשר המעט מן האור ינצח הרבה מן החשך,

עץ בגימטריא 160=כסף, והוא מסמל את חומריותו של האדם וקמשוני השדה,

תפקיד של האדם הוא ב 149 והוא קנין התורה

כאשר נעלה מן השדה שהוא 309 את ה- 160 שהם הקמשונים, ישאר השדה נקי מקמשונו ויתן את פרו, המרומזים במספר 149, שהם תפקידי האדם בחיים חיותו,

101 הם דברי תורה שיש לשנותם 101 פעמים

48 הם מדות שהתורה נקנית בהם, בסך הכל מרומז תפקיד האדם במספר 149

מבואר, כי על האדם לעסוק בימי חייו בעסק התורה ובתיקון המידות, שהם מרומזים במספר 149

וזהו "כי האדם עץ השדה לבא מפניך במצור".

*****

ח, בג' עקרי הדת הכיר יתרו את הקב"ה עתה ביותר

כתיב (שמות י"ח י"א) "עתה ידעתי כי גדול ה' מכל האלקים", כתב רש"י מהמכילתא, מכירו הייתי לשעבר ועתה ביותר,

יש לדעת, מהו הפירוש מכירו הייתי לשעבר, איזה חלק שבו הכיר ומה לא הכיר, ואיזה חלק נוסף לו עתה שהוא מכירו ביותר, וכבר ביארו הבוארים בעם בהרבה פנים,

ויש לבאר על יסוד בספר העקרים

בספר העקרים מרבי יוסף אלבו זצ"ל חובר בשנת ה' אלפים קפ"ה, מאמר א' פרק ד', מבאר כי אינו בשיטת הרמב"ם שיש י"ג עקרים ובדעתו יש ג' עקרים, שהם, מציאותו יתברך, תורה מן השמים, ושכר ועונש, עיי"ש,

כתב המהרש"א (ברכות דף י"ג עמוד א' ד"ה למה קדמה) מבואר, כי שלשה עיקרים שהסכימו בהם רוב המפרשים היינו, מציאות השם, תורה מן השמים, ושכר ועונש, ע"כ,

איתא בגמרא (זבחים קט"ז ע"א), כתיב (שמות י"ח א'), "וישמע יתרו כהן מדין" מה שמועה שמע ובא ונתגייר, ר' יהושע אומר מלחמת

וכך המשיל הסכלות אשר ימצא למתרחל מן החכמה, באומרו (משלי כ"ד ל') "על שדה איש עצל עברתי ועל כרם אדם חסר לב, והנה עלה כלו קמשנים כסו פניו חרלים וגדר אבניו נהרסה", רצה בזה כי מי שאינו שוקד על החכמה בזריזות גמור נעלמו ממנו רוב עניינה ויגבר עליו הסכלות, עכ"ל הר"ן

מבואר, כי המצור שהם חושי האדם גורמים לשדה להעלות קמשונים, ומתפקידו של האדם לבער את הקמשונים מהשדה, ולהימלט מן המצור, ואז יישאר השדה נקי מקמשונים ויעלה אך פרי וירק לתפארת,

*****

מהרש"א מסכת תענית דף ה עמוד ב שפירותיו מתוקין כו'. כי האדם עץ השדה כמ"ש פ"ק דב"ב היש בה עץ וגוי שהוא איוב עיי"ש,

כמו שהאילן עושה פירות טובות כך מעשיהם הם פירותיהם וכמ"ש לקמן בפרקין שאיש כשר ות"ח דומה לעץ מאכל שנאמר בו ואותו לא תכרות,

אבל הרשע דומה לאילן סרק כי לא עץ מאכל הוא אותו תשחית וכרת וגוי ולזה לפי גרסת כל הספרים גמרות שלנו דימה הכא את הת"ח והצדיק בג' מעלות טובות בתורה בעושר ובבנים, לאילן הטוב הזה בג' מעלות שזכר פירות המתוקין שבו הם משל התורה ומעשים טובים כמ"ש ומתוקים מדבש ונופת וגוי צל הנאה שבו הוא משל לעושר כמ"ש בצל החכמה בצל הכסף ואמת המים העוברת תחתיו הוא משל הבנים והזרע כמ"ש וזרעו במים רבים.

*****

ז, רמז בגימטריא לתפקידו של האדם

כתיב (דברים כ' י"ט), "כי האדם עץ השדה לבא מפניך במצור", משלי פרק כד פסוק ל - לא (ל) על שדה איש עצל עברתי ועל כרם אדם חסר לב: (לא) והנה עלה כלו קמשנים כסו פניו חרלים וגדר אבניו נהרסה:

שדה בגימטריא 309

עמלק שמע, שהרי כתיב בצדו, (שמות י"ז י"ג)
 "ויחלש יהושע את עמלק ואת עמו לפי חרב",

*****

ט, מפני מה נתנה תורה לישראל שהן עזין או שהאומות לא קיבלוה

איתא בגמרא, (ביצה כ"ה ע"ב), תנא משמיה
 דרבי מאיר מפני מה נתנה תורה לישראל מפני
 שהן עזין, כתב רש"י, ונתנה להם תורה
 שיעסקו בה, והיא מתשת כחם ומכנעת לבם,

איתא בגמרא (עבודה זרה ב' ע"ב), אמר רבי
 יוחנן מלמד שהחזירה הקדוש ברוך הוא על כל
 אומה ולשון ולא קבלוה, עד שבא אצל ישראל
 וקבלוה,

קושיית המהרש"א ותירוצו

כתב המהרש"א, (ביצה כ"ה ע"ב ד"ה מפני מה
 נתנה תורה), וא"ת הא אמרינן פ"ק דע"ז
 שהחזירה הקב"ה על כל האומות ולא קבלוה,
 ואין הטעם מפני שהן עזין, וי"ל דה"ל
 להקב"ה לכפות על האומות ההר כגיגית כדי
 שיקבלוה, עכ"ד המהרש"א,

עוד יש לתרץ קושיית המהרש"א

יש ליישב קושיית המהרש"א, דכשבא
 הקב"ה אצל אומות העולם, אמר להם, כי
 התורה יש בה תבלין לבטל היצר הרע, ולתקן
 את המדות והתאוות הרעות, (כמ"ש (קידושין ל'
 ע"ב) בראתי יצר הרע ובראתי לו תורה תבלין
 וע"ז דחוהו האומות ואמרו, אין אנו חפיצים
 לבטל המדות הרעות, אלא יצרנו אדוננו, ובו
 אנו חפיצים,

וכשבא אצל ישראל, אמר להם כי יש בתורה
 תבלין לבטל היצה"ר, אמרו נעשה ונשמע,
 וברצוננו להתיש כוחו להכניע לבבנו, לבטל
 יצה"ר מקרבנו, ולתקן המדות הרעות
 שבקרבנו, וזהו מפני שהן עזין כנגד היצה"ר,
 כדאיתא לעולם ירגיז אדם וכו', ויש בהם
 הרצון להכניע בכח התורה את היצה"ר,

ולכן אין כאן סתירה, אם קבלו מפני
 שהאומות לא קבלוה, או מפני שהן עזין,
 דמהאי טעמא שהאומות לא קיבלוה משום
 שאינם רוצים לבטל היצר הרע, אלא להחזיק
 בו הדק היטיב, ישראל כן קיבלוה, והיינו
 טעמא דאו"ה והיינו טעמא דישראל.

*****

ר"א המודעי אומר, מתן תורה שמע ובא,
 שכשניתנה תורה לישראל, היה קולו הולך
 מסוף העולם ועד סופו, וכל מלכי עובדי
 כוכבים אחזתן רעדה בהיכליהן, ואמרו שירה,
 שנאמר (תהלים כ"ט ט') "ובהיכלו, כולו אומר
 כבוד",

נתקבצו כולם אצל בלעם הרשע, ואמרו לו, מה
 קול ההמון אשר שמענו, שמא מבול בא
 לעולם, שנאמר (תהלים כ"ט י') "ה' למבול
 ישב", אמר להם, וישב ה' מלך לעולם, כבר
 נשבע הקב"ה שאינו מביא מבול לעולם,
אמרו לו, מבול של מים אינו מביא אבל מבול
 של אש מביא, שנא' (ישעיהו ס"ו ט"ז) "כי הנה
 באש ה' נשפט", אמר להן כבר נשבע שאינו
 משחית כל בשר,

ומה קול ההמון הזה ששמענו, אמר להם,
חמדה טובה יש לו בבית גנזיו, וגנוזה אצלו
תתקע"ד דורות קודם שנברא העולם, וביקש
 ליתנה לבניו, שנאמר, (תהלים כ"ט י"א) ה' עוז
 לעמו יתן, מיד פתחו כולם ואמרו, "ה' יברך
 את עמו בשלום", ע"כ,

יש להעמק שאלה בדברי חז"ל מה ראו על כך
 ומה הגיע אליהם, לברר למה נתגייר יתרו,
 הלא כמה גרים איכא בשוקא, ולא מצינו
 שבאו חכמים לברר למה באו, ועוד נחלקו
 חכמים בדבר, אמנם על כל קוץ שבתורה יש
 לדרוש, אבל נראה שבענין יתרו באו חז"ל
 ללמדנו מה, א"כ מה באו ללמדנו,

וצריך לומר שבא ללמדנו, מה הוא זה שאמר
 יתרו מכירו הייתי לשעבר, דהיינו העיקר
 הראשון, שהוא מציאותו ואחדותו יתברך,

ועכשיו ביותר וזאת ביארו ר' יהושע ור'
 אליעזר, ר' יהושע אומר מלחמת עמלק שמע,
 שהרי כתיב בצדו, (שמות י"ז י"ג) "ויחלש
 יהושע את עמלק ואת עמו לפי חרב", וזהו
 העיקר של שכר ועונש,

ור' אליעזר המודעי אומר, מתן תורה שמע,
 שזהו העיקר של תורה מן השמים,

מבואר, שחז"ל העידו כי יתרו קיבל על עצמו
 את שלשת עיקרי הדת, שהם מציאות השם,
 תורה מן השמים, ושכר ועונש,

ולכן ביקשו חז"ל להרחיב בו הדיבור ביותר,

ביאור בצחות מי שאין לו בושת פנים לא עמדו רגלי
אבותיו על הר סיני ע"ד השפת אמת

איתא בגמרא (נדרים דף כ עמוד א) מי שאין לו
בושת פנים, בידוע שלא עמדו רגלי אבותיו על
הר סיני.

מובא לעיל, דמצוות הגבלה שקודם מתן תורה
היה להגביל את ההר סביב לבל יהרסו
לעלות, והיי מעלות (דרגות) בזה, ונתן תחומין
לכל או"א לפי מעלתו היכן מקום עמידתו, ומי
שלא היה לו בושת פנים, לא רצה לעמוד
במקומו הראוי לו, אלא במקום קרוב יותר,
ולא עמד על מקומו,

לפי"ז אפשר לפרש בצחות, מי שאין לו בושת
פנים – בידוע, שלא עמדו רגלי אבותיו על הר
סיני. במקומן הראוי להם

*****

יא, הדיין שאינו דן דין אמת ולוקח
שוחד מבטל השותפות עם קב"ה

איתא בגמרא, (שבת י" ע"א) תנא להו רב חייא
בר רב מדפתי, כתיב (שמות י"ח י"ג) ויעמד העם
על משה מן הבקר עד הערב, וכי תעלה על
דעתך שמשה יושב ודן כל היום כלו, תורתו
מתי נעשית,

אלא לומר לך כל דיין שדן דין אמת לאמיתו
אפילו שעה אחת, מעלה עליו הכתוב כאילו
נעשה שותף להקדוש ברוך הוא במעשה
בראשית, כתיב הכא, "ויעמד העם על משה מן
הבקר עד הערב", וכתב התם, "ויהי ערב ויהי
בקר יום אחד", ע"כ,

איתא בגמרא, (כתובות ק"ה ע"ב) מאי שוחד,
שהוא חד, פירש רש"י שהוא חד - הנותן
והמקבל נעשים לב אחד,

אפשר לומר, דיין המקבל שוחד, או משום
שרוצה בטובתו של הבעל דין, ואינו דן דין
אמת, אז מתבטל מלהיות שותף להקב"ה
במעשה בראשית, ממילא נשאר הקב"ה אחד,
ללא שותף, וזהו שהוא חד, פירוש, שהקב"ה
אחד ללא שותף, בגלל השוחד שלוקח הדיין.
וזהו שהוא חד.

*****

כתב העיון יעקב (בעין יעקב ביצה כ"ה ע"ב) מפני
מה נתנה תורה לישראל, פירוש, דודאי תרי"ג
מצות ניתן להם להרבות שכרן, והאומות לא
רצו לקבלן, אבל למה ניתן התורה להגות
יומם ולילה, ודי היה לכל אחד מהם לידע
המצות שמחויב לעשות, אבל לא ללמוד בו
ולהגות בו תמיד, לזה קאמר לפי שעזין הן ועל
ידי לימוד מתיש עזותן וכן משמע מפירוש
רש"י, ע"כ בעיון יעקב.

*****

י, קושיית השפת אמת המובא בספר
כלי חמדה וביאור יראתו על פניכם

כתב הכלי חמדה (הוצאת פיעטרקוב, פרשת
בשלח, דף צ"ז), איתא במדרש (איכה פרשה ג')
זרח מהר שעיר, והופיע מהר פארן, שהחזיר
הקב"ה על כל אומה ולשון שיקבלו את
התורה, וכשבא לבני עשיו, שאלו מה כתוב בה,
ואמר לא תרצח, אמרו או"ה לא בעינא וכו',
אמנם ישראל קיבלו את התורה ברצון,

והקשה כבוד אדמו"ר הגאון הקדוש
זצוקלה"ה מגור, דילמא מ"ה קבלו ישראל
את התורה"ק, מפני שאין בתורה"ק דבר נגד
הטבע של ישראל לכן קבלו אותה, ואין הכי
נמי, אם הי' דבר המתנגד לטבע שלהם לא
היו מקבלים את התורה,

והשיב, דלכן צוה הקב"ה קודם קבלת התורה
מצות הגבלה, להגביל את ההר סביב לבל
יהרסו לעלות, והיי מעלות (דרגות) בזה,
ומטבע של ישראל לחקור כל דבר אחר
שורשו, ולהתבונן בכל דבר עד כמה שיכול,
ובזה שצוה להם הקב"ה מצות הגבלה ונתן
תחומין לכל או"א היכן מקום עמידתו, בזה
צוה להם דבר אשר הוא נגד טבען של ישראל,
ואעפ"כ אמרו נעשה ונשמע, וזה שבחן של
ישראל, ודפח"ח, עכ"ל הכלי חמדה,

ויש ליישב הקושיא עוד

עפ"י דברינו דלעיל, דכל כונתם של ישראל
בקבלת התורה היה, כדי לבטל מהם טבע
החומריות, כמ"ש ז"ל, בראתי יצר הרע
בראתי לו תורה תבלין, וזהו וודאי דבר המנגד
לטבע.

*****

יב, ביאור במה ששינה רש"י
פירושו מהו לבית חייהם לימוד תורה
או אומנות

כתיב, (שמות י"ח כ'), "והזהרתה אתהם את החקים ואת התורות, **"והודעת להם"**, את הדרך ילכו בה ואת המעשה אשר יעשון",

איתא בגמרא (בבא קמא ק' ע"א, בבא מציעא ל' ע"ב),

והודעת להם - זה בית חייהם,
את הדרך - זו גמילות חסדים,
אשר ילכו - זה ביקור חולים,
בה - זו קבורה,
ואת המעשה - זה הדין,
אשר יעשון - זו לפני משורת הדין. ע"כ,

במסכת בבא מציעא (ל' ע"ב) **פירש רש"י**, בית חייהם - ללמוד להם אומנות להתפרנס בו, דהרי חוקות ותורות כתיבי ברישיה דקרא. לשון רש"י בבבא מציעא,

במסכת בבא קמא (ק' ע"א), **פירש רש"י**, בית חייהם - תלמוד תורה. לשון רש"י בבבא קמא.

ביאור המהרש"א בפירושים השונים שפירש רש"י

כתב המהרש"א (בבא מציעא ל' ב' ד"ה והודעת להם), **כאן** פרש"י ללמוד להם אומנות, וחוקות ותורות כבר כתיב ברישא דקרא **"את החוקים ואת התורות"** עכ"ל רש"י,

שאמר לו יתרו למשה, אחר שתזהיר אותם ברישא **אחקים ותורות**, אח"כ, **"והודעת להם"**, כלומר, תודיע להם דבר הצריך להם ולגופם, דהיינו **מחיתם ואומנתם**, דכל תורה שאין עמה מלאכה סופה בטילה,

אבל בפרק הגוזל קמא, (בבא קמא ק' א'), פרש"י, **"והודעת להם"** קאי נמי **אתלמוד תורה** וזו היא בית חייהם, ע"ש כי היא חייד וגו',

ואפשר, שהוא **דבר נוסף** ארישא דקרא, וזו **בית חייהם**, משמע דהיינו לקבוע להם **בתי מדרשות** לתלמוד תורה, **עכ"ל המהרש"א**,

ביאור הפני יהושע בפירושים השונים ברש"י

כתב הפני יהושע (בבא קמא ק א) בפרש"י בד"ה **בית חייהם**, זה תלמוד תורה, עכ"ל.

ובפרק אלו מציאות (ל' ע"ב) פרש"י, **בית חייהם**, היינו ללמדם אומנות להתפרנס וחוקות ותורות כתיבי ברישא דקרא עכ"ל.

ונראה, **דדא ודא אחת היא**, דודאי א"א לפרש כפשוטו דאתלמוד תורה גופא קאי, דהא כתיבא ברישא דקרא,

ואאומנות גרידא, נראה שזה לא היה צריך משה להודיעם וללמדם,

ועוד, שנראה דוחק לפרש, בית חייהם אאומנות, **שהוא חיי שעה**, אלא ע"כ **דאתלמוד תורה** קאי, ובא משה להודיעם **שעם ת"ת לא יתבטלו מ"מ מן האומנות**, וכענין שאמרו (אבות פ"ב מ"ב) כל תורה שאין עמה ד"א בטילה, וא"כ בית חייהם היינו, לפי **שהאומנות היא עיקר חייהם לת"ת** וק"ל, **עכ"ל הפני יהושע**,

עוד יש לפרש דרש"י בא לקיים דברי רבי
ישמעאל ודברי רבי שמעון בר יוחאי

איתא בגמרא (ברכות ל"ה ע"ב), תנו רבנן, ואספת דגנך, מה תלמוד לומר, לפי שנאמר, "לא ימוש ספר התורה הזה מפידך", יכול דברים ככתבן, (רש"י שלא יעסוק בדרך ארץ) תלמוד לומר, "ואספת דגנך" הנהג בהן מנהג דרך ארץ, **דברי רבי ישמעאל**,

רבי שמעון בן יוחי אומר, אפשר אדם חורש בשעת חרישה, וזורע בשעת זריעה, וקוצר בשעת קצירה, ודש בשעת דישה, וזורח בשעת הרוח, תורה מה תהא עליה? אלא, בזמן

שישראל עושין רצונו של מקום - מלאכתן נעשית על ידי אחרים, שנאמר: ועמדו זרים ורעו צאנכם וגו'. ובזמן שאין ישראל עושין רצונו של מקום - מלאכתן נעשית על ידי עצמן, שנאמר: "ואספת דגנך", ע"כ,

מבואר, דלדברי רבי ישמעאל יש לעסוק גם באומנות עם דברי תורה, ולרשב"י יש לעסוק בתורה בלבד,

לפני"ז י"ל שרש"י שינה פירושו לבית חייהם במקום אחד פירש אומנות ובמקום אחר פירש תלמוד תורה, כדי לקיים גם דברי רבי ישמעאל, וגם דברי רשב"י.

עוד יש לבאר בדרך דרש בפירושים השונים ברש"י

עפ"י דברי המהרש"א שביאר, כי "בית חייהם" הכוונה, שיש לקבוע בתי מדרשות לעסוק בתורה, ניתן לחלק ולומר,

רש"י בבבא קמא, שפירש "בית חייהם", זה תלמוד תורה, בא לפרש את המילה "בית", כלומר שיש להקים "בית" מדרש לתלמוד תורה,

ורש"י בבבא מציעא, שפירש "בית חייהם" זו אומנות, בא לפרש את המילה "חייהם", וע"ז אמר, שחייהם זו אומנות שבאה להחיותם.

ולכן שינה רש"י פירושו בכל מקום למילה אחרת, כאן פירש "בית" וכאן פירש "חייהם",

*****

יג, בת תחילה סימן יפה לבניה שלה, ע"ד רוב בנים דומין לאחי האם

איתא בגמרא (בבא בתרא קמ"א ע"א) בת תחילה סימן יפה לבנים, דמרביה לאחיה,

ואיתא בגמרא (בבא בתרא דף ק"א) תנא, רוב בנים דומין לאחי האם,

בספר דברי חכמים וחידותם כתב, מהו הסימן יפה לבנים, שכאשר הבת מגדלת את אחיה, כפי שאומרת הגמרא, דמרביה לאחיה, והבת בוודאי רוצה שילדיה שלה יהיו ילדים טובים, לכן תדאג היטיב לגדל את אחיה בדרך טובה, כדי שילדיה שיהיו דומין לאחיה, ויהיו טובים, וזהו הסימן יפה לבנים, שבניה יהיו טובים, ע"כ.

*****

יד, החיד"א תמה על התוספות פעמים שאמוראים לא היו בקיאים בפסוקים

כתיב (יתרו כי י"ב) "כבד את אביך ואת אמך למען יארכון ימך על האדמה אשר ה' אלקיך נתן לך",

כתיב (ואתחנן ה' ט"ז) "כבד את אביך ואת אמך כאשר צוך ה' אלקיך למען יאריך ימך ולמען ייטב לך",

איתא בגמרא (בבא קמא נ"ד ע"ב) שאל רבי חנינא בן עגיל את רבי חייה בר אבא מפני מה

בדברות הראשונות לא נאמר בהם טוב ובדברות האחרונות נאמר בהם טוב,

אמר לו עד שאתה שואלני למה נאמר בהם טוב, שאלני אם נאמר בהן טוב אם לאו, שאיני יודע אם נאמר בהן טוב אם לאו, כלך אצל ר' תנחום בר חנילאי שהיה רגיל אצל ר' יהושע בן לוי שהיה בקי באגדה

אזל לגביה א"ל ממנו לא שמעתי, אלא כך אמר לי שמואל בר נחום אחי אמו של רב אחא ברבי חנינא ואמרי לה אבי אמו של רב אחי ברבי חנינא, הואיל וסופן להשתבר, וכי סופן להשתבר מאי הוי, אמר רב אשי חס ושלום פסקה טובה מישראל, ע"כ

כתבו התוספות, (בבא בתרא קי"ג ע"א ד"ה תרוייהו), פעמים שלא היו בקיאים בפסוקים, וכן מצינו בסוף שור שנגח את הפרה (ב"ק דף נ"ה ע"א) מפני מה לא נאמר בדברות הראשונות טוב כו', א"ל עד שאתה שואלני כו' שאיני יודע אם נאמר בהן טוב או לאו ע"כ דברי התוס'. (מובא במסורת הש"ס עה"ג ב"ק נ"ה ע"א), ושם כתב, עיין תוספות בבא בתרא קי"ג ע"א ד"ה תרוייהו,

החיד"א תמה על דברי התוספות

כתב החיד"א בספר עין זוכר מערכת א' אות קי"ט

אמוראים היו בקיאים במשניות דסדר טהרות כן כתבו התוס' בבא מציעא דף קי"ד וכן כתוב בשיטה מקובצת שם ומכל שכן שהיו בקיאים במקרא,

ותימא על התוס' בבבא בתרא דף קי"ג שכתבו דזמנין האמוראים לא היו בקיאים בפסוקים, ומייתו ראייה מסוגית בבא קמא דף נ"ד דקאמר איני יודע אם נאמר בהם טוב עיי"ש,

ובעניותי הדברים קשים לומר על האמוראים כן, ומה גם דאמרו רז"ל דצריך תלמיד חכם להיות בקי בכ"ד ספרים, והביאו רש"י בפירוש החומש פרשת תשא (פרק ל"א פסוק י"ח) עיי"ש,

וסוגיית בבא קמא אינה ראייה דשערי תשוב"ה לא ננעלו וכבר המפרשים אסברוה ניהלן, וגם אני בעניי פירשתי בזה פירוש קרוב לאמת ככתוב במקומו,

ועיימ"ש הרב מהרי"ל סי קמ"ט, ובמקום אחר כתבתי קצת בזה, **ע"כ לשון החיד"א**,

*****

טו, בלוחות הברית מכוונים זה מול זה המצוות האלוקיות מול האנושיות

בספר **עקידת יצחק** (שער מ"ה) כתב, גם נמצא שנחלקו הדברות האלו לשתי מחלקות, על שני הלוחות חמשה חמשה, אשר לא היה זה לחסרון לוח גדול שיכילם, רק ללמד על **שהם מכוונים כנגד שני חלקי האדם**. החמשה אלוקיות, מיוחדות אל החלק השכלי. והחמשה אנושיות, מיוחדות אל הכח החמרי כי זה כל האדם.

האמנה כי יש יחס ודמיון בדבורים אשר בשני הלוחות זה לעומת זה, והכל יבא בביאור בעוז המיישיר האמתי, עכ"ל **בעל העקידה**, (בעל העקידה מאריך מאוד מאוד בביאור הדברים, ואין כאן מקומו)

רמז בכתוב לדברי בעל העקידה

כתיב (שמות ל"א ט"ו) "ושני לוחות העדות בידו לוחות כתובים משני עבריהם מזה ומזה הם כתובים",

אפשר לרמז במה שנאמר **מזה ומזה הם כתובים**, שהכוונה ששני הלוחות מכוונים במצוותיהם שהמצוות האלוקיות מכוונות כנגד המצוות האנושיות.

*****

טז, מצוות כבוד אב ואם כיצד נחשב בין המצוות האלוקיות

איתא בגמרא (קידושין ל"ב ע"ב) תנו רבנן, נאמר "כבוד את אביך ואת אמך", ונאמר, "כבוד את ה' מהונך", השווה הכתוב כבוד אב ואם לכבוד המקום,

כתב המהרש"א (קידושין דף ל עמוד ב' ד"ה השווה הכתוב כבוד אב ואם לכבוד המקום) נראה לי דהכי קאמר, דודאי אין שוין ממש, דכבוד אב ואם, מאכיל ומשקה וכו', וזה לא שייך בקב"ה,

אבל השווה אותן הכתוב באותו לשון, לומר לך דיש בדין להשוותן, על פי דברי הגמרא דלהלן,

תנו רבנן, (קידושין ל"ב ע"ב) שלשה שותפין הן באדם: הקדוש ברוך הוא, ואביו, ואמו, בזמן שאדם מכבד את אביו ואת אמו, אמר הקדוש ברוך הוא: מעלה אני עליהם כאילו דרתי ביניהם וכבדוני. ולפיכך, המכבדן כאילו כיבד גם את הקב"ה, **ע"כ דברי המהרש"א**,

יז ביאור המהרש"א כאילו דרתי

ביניהם

ומבואר, על פי הא דאיתא בגמרא, (סוטה דף יז עמוד א) דריש רבי עקיבא, איש ואשה, זכו, שכינה ביניהן, לא זכו - אש אוכלתן.

פירוש רש"י

זכו - ללכת בדרך ישרה
שכינה ביניהם - שהרי חלק את שמו ושיכנו ביניהן יו"ד באיש וה"י באשה.
לא זכו אש אוכלתן - שהקב"ה מסלק שמו מביניהן ונמצאו אש ואש.

ומבואר כי שכינה ביניהם, היינו שם י"ה המחבר ומשתף שם איש ואשה כדאמרין בסוטה, וזהו שכינה ביניהם וכאילו דרתי ביניהם, וכאילו כבדני הבן,

וברוב נוסחאות גרסינן וכבדוני בוי"ו, ומכוון גם לאב ואם, שזכו לצאת מהם ולגדל בן כשר כזה,

ובהיפך קאמר לקמן בזמן שאדם מצער אביו ואמו אמר הקדוש ברוך הוא יפה עשיתי שלא דרתי ביניהם כו' היינו דהשם י"ה מסתלק מביניהם ולא רצה בשיתופם ונשאר אש ואש לפי שלא זכו לגדל בן כשר, עד כאן **דברי המהרש"א שם**,

ביאור נוסף כיצד ניתן לכבד אב ואם והקב"ה כאחד

יש לבאר, דהא דאמר, השווה הכתוב **כבוד אב ואם לכבוד המקום**, ילפינן מהפסוק (משלי ג' ט"ו) **כבוד את ה' מהונך**, וברש"י שם **ממדרש תנחומא** (פרשת ראה אות י"ב) אל תקרא מהונך אלא **מגרונוך**, (מכל מה שחנך אפי' מקול ערב, רש"י),

לפי זה כאשר האב מבקש מהבן להתפלל ולזמר בקולו **שערב לפניו**, עיי"כ הוא מכבד לאביו ואמו ולקב"ה גם יחד, וזהו, השווה הכתוב **כבוד אב ואם לכבוד המקום**, שעיי"כ אותו כיבוד מכבד לשניהם.

*****

איתא בגמרא, (סנהדרין צ"ד ע"ב) חזקיה - שחזק את ישראל לאביהם שבשמים, אמר רבי יוחנן אמר הקדוש ברוך הוא, יבא סנחריב וסיעתו ויעשה אבוס לחזקיהו ולסיעתו,

כתיב (ישעיהו י" כ"ז) "והיה ביום ההוא יסור סבלו מעל שכמך ועולו מעל צוארך וחובל עול מפני שמן", אמר רבי יצחק נפחא חובל עול של סנחריב מפני שמנו של חזקיהו, שהיה דולק בבתי כנסיות ובבתי מדרשות,

מה עשה נעץ חרב על פתח בית המדרש ואמר כל מי שאינו עוסק בתורה ידקר בחרב זו, בדקו מדן ועד באר שבע ולא מצאו עם הארץ מגבת ועד אנטיפרס, ולא מצאו תינוק ותינוקת איש ואשה שלא היו בקיאים בהלכות טומאה וטהרה, ע"כ, (עיי"ש ובמהרש"א באריכות על ענין גודל לימוד התורה שהיה בימי חזקיהו)

מבואר, שחזקיה היה מרבה על עצמו את משרת הקב"ה ועולו לעסוק בתורה ולשמור מצוות,

כמו כן, היה מרבה על אחרים את משרת הקב"ה, כדאיתא נעץ חרב בביהמ"ד וכו',

יש לרמז דבר זה בקרי ובכתיב של הפסוק,

למרבה המשרה, שהרבה על עצמו,

לסרבה המשרה, כשנחליף המ"ם סתומה לסוף התיבה, תתקבל המילה **להרבים**, כלומר שהרבה משרת הקב"ה על אחרים,

וכך מרומז בכתיב, שהרבה לעצמו והרבה לאחרים

*****

כ, במה זכה חזקיה שדורו היה מעולה שבדורות בלימוד התורה

איתא בגמרא (סנהדרין דף כ עמוד א) **כתיב**, (משלי פרק לא פסוק כט) "רבות בנות עשו חיל ואת עלית על כלנה שקר החן והבל היפי אשה יראת ה' היא תתהלל":

דבר אחר, שקר החן - זה דורו של משה ויהושע, **והבל היפי** - זה דורו של חזקיה, **יראת ה' היא תתהלל** - זה דורו של רבי יהודה ברבי אילעאי.

יח, לא נכתב טי"ת בדברות הראשונות ביאור נורא נמצא בכתיב הרמב"ן

בכתיב הרמב"ן, חלק אמונה ובטחון, סוף פרק י"ט (הוצאת מוסד הרב קוק עמ' תכ"ג) כתב, **ולא נאמרה ט' בעשרת הדברות**, לפי שהיה מנהג בדורות הראשונות באומות העולם, **כשהיה מלך שולח שליח**, (שהשליח, היה נגזר דינו למיתה) אל מי (שהיה ממונה להוציא לפועל את ההריגה) שיהרוג השליח, (ולא יידע השליח שבאים להורגו) היה כותב במכתב, סימן אחד, שהיו קוראין אותו **טיט"א**, ותכף שהיה (הממונה על ההריגה) רואה הכתב אצל מי שנשתלח אליו (כלומר השליח), ורואה הסימן ההוא, (שהיה כתוב בו טי"ת), היה הורג למי שהביא לו הכתב ההוא, זה מנהג שמעתי שהיה ביד האומות,

ומצאתי לו סמך מן הכתוב, כי טיט"א סימן קשה הוא, מלשון ישעיה י"ד "וטאטאתיה במטאטא השמד",

על כן ראיתי לומר, כי מפני זה לא רצה הקב"ה לכתוב טי"ת בעשרת הדברות ששלח להם ביד משה רבינו ע"ה, (שלא יחשבו בטעות את מטרת השליחות),

ומה שאמרו רז"ל (ב"ק נ"ה) שלא נאמר טי"ת בלוחות הראשונות, מפני שהיו הלוחות עתידין לישר, שלא יאמרו פסקה טובתן ר"ל,

כי הטי"ת מורה על הטוב הואיל ופתח בה בתורה, שנאמר (בראשית א') "וירא אלוקים את האור כי טוב", והיא ט' ראשונה שבתורה, ודבריהם אמת, **ע"כ לשון הרמב"ן**.

*****

יט, נעץ חרב בבית המדרש מרומז בכתיב לסרבה המשרה

כתיב (הפטרה לפרשת יתרו ישעיה ט' ה') "כי ילד ילד לנו בן נתן לנו ותהי המשרה על שכמו ויקרא שמו פלא יועץ אל גבור אביעד שר שלום, לסרבה המשרה ולשלום אין קץ"

כתב רש"י ותהיה משרת הקב"ה ועולו על שכמו, שיהיה עוסק בתורה ושומר מצות,

ויטה שכס למשאו של הקב"ה,

לעסוק רק בדברי הקב"ה, ועשה, שיעשו כולם כן, כאמז"ל שנעץ חרב וכו'

וזה טעם לכך שזכה כי בימיו יפנו כולם מכל עסקיהם לעסוק בתורה, (ועיין עוד בעניין אחר וחזקיה בסנהדרין ק"ד ע"א)

*****

כא, ששה היו מתכסין, שהיו עושים מטלית אחד ששה טליתות קטנים

ביאור המהרש"א

כתב המהרש"א (סנהדרין דף יט עמוד ב ד"ה ענותנותו של וכו')
יראת ה' היא תתלל, זה דורו של רבי יהודה ברבי אילעאי. שהיו עוסקין בתורה מתוך הדחק, והיו אז לומדים התורה לשם שמים ולא היו מתגאים, וזה שאמר, שהיו ששה תלמידים מתכסין,

עפמש"כ (בבא בתרא צ"ח ע"א) כל המתגאה בטליתו של ת"ח ואינו ת"ח אין מכניסין אותו במחיצתו של הקדוש ברוך הוא,

והיינו **טליתו של ת"ח** שהוא גדול מטלית אחר כדאמרינן (בבא בתרא נ"ז ע"ב) כיצד טלית של ת"ח כל שאין חלוקו נראה מתחתיו טפח וצניעות יתירה הוא, וגסות הרוח הוא למי שאינו ת"ח,

ואמר שבדורו של ר"י ב"ר אילעאי היו ו' תלמידים מתכסין בטלית אחד של ת"ח ולא היו מתגאין כלל בטליתות גדולים אך היו עושין ו' **טליתות קטנים מטלית א' של ת"ח** וק"ל, עכ"ל המהרש"א

*****

כב, קושיא במכאן מודעא רבה לאורייתא ע"ד הרמבם

איתא בגמרא (שבת דף פח עמוד א) מלמד שכפה הקדוש ברוך הוא עליהם את ההר כגיגית, ואמר להם: אם אתם מקבלים התורה - מוטב, ואם לאו - שם תהא קבורתכם. אמר רב אחא בר יעקב: מכאן מודעא רבה לאורייתא.

רש"י מודעא רבה - שאם יזמינם לדין למה לא קיימתם מה שקבלתם עליכם - יש להם תשובה, שקבלוה באונס.

אמרו עליו על רבי יהודה ברבי אילעאי שהיו ששה תלמידים מתכסין בטלית אחת ועוסקין בתורה. ע"כ,

כתב רש"י, דורו של משה ויהושע - עסקו בתורה הרבה, ודורו של חזקיהו יותר מהם, כדכתיב (ישעיה י) וחובל עול מפני שמן, ואמרינן בחלק (סנהדרין צד, ב), חובל עול של סנחריב מפני שמנו של חזקיהו, שהיה דולק בבתי מדרשות, עד שבדקו מדן ועד באר שבע ולא מצאו עם הארץ. ע"כ,

מבואר, דבזמן חזקיהו המלך היה לימוד התורה גדול מכל הזמנים, שהיו פונים מכל עסקיהם וכל עיסוקם היה רק בתורה, כדאיתא בגמרא,

ביאור נאה למה זכה חזקיה לכך

במה זכה חזקיהו שדורו היה ראש לכל הדורות בלימוד התורה, שכל עסקיהם היה רק בתורה,

איתא בגמרא, (סנהדרין ס"ג ע"ב), אף חזקיה מלך יהודה ביקש אביו לעשות לו כן, **להעביר**

בנו למולך, וברש"י **לשורפו באש כמו הספרים**, אלא ששכתו אמו סלמנדרא, וברש"י סלמנדרא, הסך מדמה אין האור שולט בו,

מבואר כי חזקיה ניצל **מלעבור למולך ע"י דם**,

אפשר לומר דמצינו, כי מכל איסורים שבתורה, לא נאמר **ונתתי פני, ואתן את פני**,

רק **במעביר בנו למולך, ובאיסור דם**, כדכתיב (ויקרא י"ז י) "ואיש איש מבית ישראל ומן הגר הגר בתוכם אשר יאכל כל דם ונתתי פני בנפש האכלת את הדם",

וכתיב (ויקרא כ' ג) "ואני אתן את פני באיש ההוא והכרתי אתו מקרב עמו כי מזרעו נתן למלך", ובשתי המקומות פירש רש"י (מתורת כהנים) **פונה אני מכל עסקי ועוסק באיש ההוא**,

לפי"ז אפשר לומר דמשום שזכה חזקיהו להנצל **מהמולך ע"י דם**, ורק בשתי איסורים אלו שהם **איסור מולך ואיסור דם**, אמר הקב"ה **פונה אני מכל עסקי**, לכן אמר חזקיהו, אף אני אעשה כן, **ופונה אני מכל עסקי**,

מקבל, במת"ת היתה אמירה חד צדדית פה תהא, ללא תשובה

*****

כג, כך היא דרכה של תורה מכוון אל חסורי מחסרא והכי קתני

איתא במשנה (אבות פרק ו משנה ד) כך היא דרכה של תורה פת במלח תאכל ומים במשורה תשתה ועל הארץ תישן וחיי צער תחיה ובתורה אתה עמל

בתולדות האברבנאל, כתב כי במשך שמונה שנים ישב במנופלי"י שם מעיניו בתורת ד' וחיבר ספרים הרבה, אלא שביחס למה שיכל איש הרוח דון יצחק אברבנאל לעשות ולפעול לולא עסקי הציבור שרצו עליו רוב שנותיו לא הספיק לחבר ספרים נוספים **וכפי שבעצמו כתב על כך** בדאבון ליבו בתשובה לר' שאול,

ספרי אלה חיברתי אחרי אשר נטשתי את מקום מולדתי ומגורי אבותי, כי בעוד בזרוע אחזתי את ההצלחה ורעיוני עפו אך בארמוני מלך מוכתר ועסקיהם שללו מני את עתותי ומנוחה ומרגוע להתלונן אותי בצל החכמה, כליתי בהבל ימי ועתותי בעמל,

רק עת נדדתי מארץ לארץ ומממלכה לממלכה ובכלם לא מצאתי די מחסורי והאסון הלך לעקבי אז החלתי להתבונן בתורת ד' התמימה, ואז אמרתי **חסורי מחסרא והכי קתני**,

כד, רמז בגימטריא למחיית עמלק ע"י חמדת התורה

כתיב (משלי כ"ז ז') "נפש שבעה תבוס נפת, ונפש רעבה כל מר מתוק",
כתב רש"י, בדברי תורה דיבר הכתוב, דהמתאוה לה, אפי' דברים הבאים לו "במרירות וביגיעה", הם מתוקים לו,
עמלק בגימטריא 240,
מר בגימטריא 240,
מבואר, כי ע"י חמדת התורה, שמתאוה לה, אפי' דברים הבאים לו "במרירות וביגיעה", הם מתוקים לו, ובכך כל מר שהוא בגימטריא **עמלק**, הופך למתוק, וזהו, **ונפש רעבה כל מר מתוק**.

תוספות ד"ה כפה עליהן - ואף על פי שכבר הקדימו נעשה לנשמע שמא יהיו חוזרים כשיראו האש הגדולה שיצאתה נשמתן והא דאמר בפ"ק דמס' ע"ז (דף ב:) כלום כפית עלינו הר כגיגית דמשמע דאם היה כופה עליהן לא היה להן תשובה והכא אמר דמודעא רבה לאורייתא היינו על מה שלא קבלוה אבל מה שלא קיימוה איכא תשובה.

בספר **אהל יוסף** ממוהר"ר יוסף מולכו זצ"ל, (תנ"ב - תקי"ח) הלכות גירושין פרק ב הלכה כ [סימן לו]

כתב, כתב הרמב"ם ז"ל בספ"ב מהלי גרושין דלמה אמרו **גט מעושה כשר** במקום שהדין הוא להוציא והוא אינו רוצה להוציאה, שכופין אותו לגרש' עד שיאמר **רוצה אני**,

והלא אינו נותן הגט מרצונו, ותירץ הרמב"ם דסתם ישראל כשעושה מצוה אחת אף על פי שכפאוהו לעשותו שלא מרצונו **כשעושה גמר בלבו לעשותו מלב ומנפש**, והכא נמי כיון שהוא מצוה לגרש אשתו כשהוא הדין להוציאה, אף ע"פ שגרשה בעל כרחו, בשעת נתינת הגט גמר ונותנו מלב ומנפש ע"ד תליוה וזבין זביני זבין דאגב אונסיה גמר ומקנה עכ"ד.

ושמעתי מקשים מפה קדוש מהר"ש דאנון נר"ו שא"כ היכי קאמר בפרק רבי עקיבא, מלמד שכפה עליהם ההר כגגית א"ר **מכאן מודעא רבה לאורייתא** שלפי דברי הרמב"ם אין כאן מודעא שאע"פ שמתחילה היה ע"י אונס מ"מ בשעת הקבלה גמרו וקבלו מלב ומנפש,

ואמר לי שחכמי קושטא יע"ה ניחא להו לתרץ שקודם קבלת התורה לא היו אז ישראל.

וקשה לי, דקודם קבלת התורה כבר קבלו עליהם כמה מצות כגון שבת ופרה ודינים במרה הופקדו,

וכ"כ בעל **עשרה מאמרות** בחיקור דין ח"ג פייג דישראל שפרשו קודם מ"ת ללכת בדרכי ישראל היה להם דין ישראל ע"כ,

וכ"ש למ"ד דאבות העולם יצאו מכלל בני נח אפי' להקל כמו שהאריך למעניתם בעל **פרשת דרכים ז"ל** בד"א יע"ש, והכא נמי דכתיב קודם מתן תורה בשירת הים **ויאמינו בה'** ובמשה **עבדו** שודאי היו נוהגים ללכת בדרכי ישראל. אם כן הדרא קושיא לדוכתיה **ויש לחלק**, בגט באמירתו רוצה אני, גם היצה"ר

להערות הארות ולקבלת העלון ניתן לפנות
"מכון פאר" רחוב חזון איש 2 בני ברק
פקס 03-6161555 נייד 0527-616166
מייל y0527616166@gmail.com